

Artikelarkiv Arvesølv 2002

Fra Vierø til de indre danske farvande

Interview med Niels Bessermann Johansen (v. Svend Ove Edvardsen og Jens Christian Nielsen)

Niels Bessermann Johansen er født den 7. april 1929 i et fiskerhjem på Vierø ved Odense Fjord ca. 1 km vest for Lindøværftet. Niels' tipoldefar Hans Bessermann var fra Holsten og var kendt som en dygtig kanalgraver. Da arbejdet med gravningen af Odense kanal blev påbegyndt i 1797, kom Hans Bessermann til Danmark og bosatte sig i et simpelt træhus på Dræby Fed på spidsen mod Viggelsø. Det blev senere kendt som "Bessermann huset", men er for længst borte.

Hvordan husker du dit barndomshjem og dine forældre?

Mit fødehjem på Vierø var opført af min mors forældre Marie og Niels Jakobsen. De havde 6 døtre, hvoraf min mor var den næst yngste. Mine forældre var Mathilde og Peter Johansen, og da de overtog hjemmet, skulle de forsørge min bedstefar, der i en årrække havde været enkemand. Sådan var det ofte skik og orden dengang.

Barndomshjemmet på Vierø omkring 1955-60.

Såvel min bedstefar som min far ernærede sig ved fiskeri og havde endvidere hvervet som fiskerifoged for området Odense yderfjord. Min bedstefar var fiskerifoged i perioden 1908-27 for en årlig løn på 400 kr. indbefattet godtgørelse for benyttelse af egen båd. Min far overtog fiskerifogedhvervet i 1927 og var fiskerifoged indtil omkring 1951, hvor begrebet fiskerifoged blev afskaffet. Min fars årlige løn var 700 kr. i alt.

Min bedstefar døde i 1932, og hjemmet fungerede videre med min mor som hjemmegående, mens min far var bundgarnsfisker og samtidig varetog hvervet

som fiskerifoged. Desuden havde han mange tillidshverv, som havde tilknytning til dansk fiskeri, og han var medlem af Munkebo sogneråd som socialdemokrat i ca. 30 år. Han var formand for flere af de vigtige udvalg, og han var meget optaget af at forbedre de sociale forhold. Min far døde i 1957, og som en af hans efterfølgere sagde: *Småkårsfolks sag lå ham på sinde*. Disse få ord kendetegnede hans virke. Han udrettede meget, men kunne som regel heller ikke nå det hele på 10-12 timer dagligt.

Livet var uden elektricitet. Vi brugte petroleumslamper. Jeg husker, da de mange elmaster blev rejst først i 30'erne, og elektriciteten kom til Vierø. At kunne få lys ved at trykke på en knap var noget helt specielt. Hos naboen Ejner Petterson, der foruden fiskeri også drev lidt landbrug, havde de en petroleumsdrevet motor til at trække et tærskværk, og der hjalp vi også til som børn med at tærske og køre korn ind. De havde en kastemaskine som den, der er omtalt i første nummer af *Arvesølv*, og den trak vi børn rundt. I dag kan man se de mange vindmøller ved kysten.

I mit hjem havde vi dog telefon. Den blev delvist betalt af Odense kommune, fordi min far skulle ringe og give besked, når der var samlet et vist antal skibe ved Gabet. Så kom *Fremad* og senere *Sct. Knud* og bugserede dem gennem fjorden. Ofte 4-5 skibe på rad og række, bl.a. hollandske kuffer, der ikke selv kunne sejle gennem kanalen. Med sejl var det vanskeligt at manøvrere gennem fjorden. Desuden brød slæbebadene is og lagde bøjer ud.

Sidst i 30'erne var der stor fattigdom og arbejdsløshed, men mad og klæder var der ikke mangel på i mit hjem. Det var ofte tilfældet andre steder. I kraft af min fars sociale arbejde har jeg oplevet, at voksne mænd kom til ham og sad i vores køkken og græd for at få lov til at tjene til livets ophold ved at slå sten og skærver til kommunens vejarbejder. Det resulterede i, at man i de år kunne opleve mangan Jens Vejmand stå og slå sten langs vejene. Det er ting, der maner til eftertanke, men kun få vil kunne forstå det i vores forkælede samfund.

Hvad gik tiden med som dreng på Vierø?

Selv om min far altid havde travlt, blev der også tid til leg med os børn. Det var især boldspil og lignende, som foregik på en nærliggende græsmark, og min far deltog ofte i løjerne. Som børn havde vi ret frie forhold til leg. Om sommeren var det at ro og sejle, om vinteren at løbe på ski og skøjter, og vi kedede os ikke, for vi havde skam også pligter at gøre. Jeg blev ofte sat i arbejde både hjemme og på de to gårde, der var på Vierø. Vi blev ret strengt opdraget og fik lært respekt for både præst og degn, samt hvad der var dit og mit.

I min tidlige barndom var der mange børn at lege med. Der var to gårde og seks huse på Vierø – og vi børn elskede livet derude. Det samme gjorde vore skolekammerater fra Dræby, de kom tit på besøg, så vi følte os på ingen måde isoleret på Vierø.

Som syvårig kom jeg i Dræby almindelige folkeskole. Vi gik i skole hver anden dag, og det var lange skoledage fra kl. 8 til kl. 15. Der blev lagt megen vægt på fagene regning, skrivning, historie og geografi. Vi havde meget hjemmearbejde og skulle ikke møde uforberedt – så fik man en eftersidning i skolen, og det var ikke rart, for det resulterede samtidig i reprimander fra hjemmet. Skole og lektier skulle passes, vejen til skole var ca. 3 km, og om sommeren foregik det på cykel, om vinteren til fods eller på ski. At skulke fra skolen var uhørt. Med megen sne

og snefygning, som især var tilfældet først i 40'erne, hændte det ofte, at vore forældre på skift fulgte os på vej.

I mit hjem blev der sjældent købt legetøj og den slags. Vi kunne selv konstruere slangebøsser og små skibe osv. Der var i hjemmet både en høvlebænk og diverse værktøj.

Hvad lavede I på de to gårde?

Vi arbejdede med i både marken og på gårdene, og det kunne godt være hårdt. Jeg var grædefærdig, når der skulle tærskes langhalm, for maskinen slog kornet lige i hovedet på én. I marken gik jeg bag et spand heste og harvede i timevis. Det var noget af det, jeg bedst kunne, men jeg pløjede også og gjorde almindeligt karlearbejde. Jeg har ofte siddet på en slæbefjæl, der blev trukket af heste, og som skulle slå jordknolde i stykker. Det kunne man gøre en hel dag igennem.

For det meste kunne jeg godt klare hestene, men en gang var det ved at gå galt. Jeg var på vej til markarbejde med et spand heste, og de tog mere og mere fart, og jeg kunne ikke standse dem. Heldigvis kom gårdmanden, der hed Aage Jensen til, og han sprang op på vognstangen mellem hestene og fik dem stoppet.

I sejlede en hel del – fiskede I også?

Ja, mit bedste legeredskab var en gammel skydepram, der var rigget til med sejl, og i den tilbragte jeg mange timer. En legekammerat, Peter Jeppesen, og jeg sejlede meget om kap på fjorden, men vi fiskede naturligvis også. Vi havde ruser ude og strøg rejer og fangede ål *på skred*, dvs. i dagslys kunne man få fat i ålene med et ålejern.

Jeg kendte jo til fiskeriet, fordi jeg hjalp min far. Han var mest bundgarnsfisker, men fiskede også med ruser, og der var mange fiskepladser i fjorden. Af fiskere var der Christian Rosenlyst og hans to sønner Jens og Kidde samt Niels Peter Jeppesen og Ejnar og Otto Petterson.

Fra mine allerførste barneår husker jeg, at man slæbte ål med drivkvaser og sejl. Om aftenen hejste de sejl og stod ud på fjorden. Drivkvaserne kunne flyde på næsten ingen vand og slæbte vod om natten og sorterede fisken næste formiddag. Da motorerne kom til, var det slut med sejl til fiskeri.

Hvordan foregik kapsejladserne på Odense Fjord!

Det var alle slags både, der deltog, store og små, og det var ikke kapsejladser, men pålidelighedsløb. Bådene skulle sejle to omgange og søge at få samme tid på hver omgang. Om aftenen var der festmiddag i forsamlingshuset, hvor Mine Lillesøe var kokekone. Efter middagen var der musik og dans, og der blev uddelt præmier.

Men der har da været rigtige kapsejladser på fjorden. Jeg har hørt, at min far skulle have lavet den puster, der nu er i Lokalhistorisk Arkiv, og at den skulle være dekoreret af en lokal maler. Pusteren er fra tiden med sejlskibe, og den der kom sidst, fik pusteren som trøstpræmie, dog med sølvplade på.

Hvordan oplevede du anden verdenskrig?

Der skete ikke de store ting på Vierø under krigen, men jeg husker en gang, vi var til et eller andet i forsamlingshuset. Det var snestorm og koldt, og en tysk officer kommer ind og spørger, om hans soldater, der var på cykel, måtte komme ind og få lidt varme. De fleste var drenge på 14-16 år, og vi havde lidt ondt af

dem. De kom ind og fik kaffe og varme, inden de drog videre. De tyske soldater blev jo yngre og yngre, efterhånden som krigen gik.

En anden gang drog en større tysk kolonne gennem Munkebo og holdt skyde-øvelse ved Snekkeled op over Munkebo Bakke. De skød mod øen Roholm i Odense Fjord. Om de ramte, ved jeg ikke, men en enkelt granat faldt ned ikke langt fra Lindø, og da fjorden var frosset til, gik vi børn gik ud på isen og samlede granatstykker op. De havde jo slået huller i isen. Det var en af de hårde is-vintre i 40'erne. Og tyskerne gjorde ikke noget for at advare lokalbefolkningen om deres skyderi.

I de første 2-3 år af krigen stod der på Vierø et vagtskur, som blev brugt som kystobservationssted. Fire lokale folk skiftedes til at holde vagt. Det var min far Peter Johansen, Christian Rosenlyst, Ejner Petterson og Hans Mayland. De var ansat af kystudkigsvæsenet og skulle rapportere til marinens afdeling i Svendborg om overflyvninger og skibe i fjorden, men da tyskerne i 1943 overtog den danske marine, kom der besked om, at vagtskuret skulle fjernes. Skuret blev slæbt hen til vores hjem, hvor det blev brugt som garnskur. Det med vagtskuret var så hemmeligt, at kun få i Munkebo kendte til det – og tyskerne fik vist aldrig kendskab til det.

Vagtskuret på Vierø 1941-43. I midten Niels Bessermann Johansen, siddende Otto Petterson og til højre dennes søster, Inger.

Efter en natlig luftkamp over fjorden lå der rester fra brand- og fosforbomber i vandet. Vi sejlede rundt og samlede stumper op i sildekasser. Jeg mener det var på Hitlers fødselsdag den 20. april.

Anden verdenskrig oplevede jeg mest på den måde, at jeg så de voksnes gru for Hitler Tyskland, og hvad en sejr for ham ville betyde for Danmark smittede mere eller mindre af på os børn. Vi lærte, hvad frygt var. Dog fred og frihed kom, og alt blev også set med barneøjne lyst og lykkeligt.

Der skete også nogle minesprængninger i Odense Fjord?

I efteråret 1945 var jeg en tid på Vierø og hjalp min far med fiskeriet, og der skete på Odense Fjord flere minesprængninger (krigsefterladenskaber). Den frygteligste var, da en fiskekutter med naboen Christian Rosenlysts to unge sønner Jens og Kidde løb på en mine, og de to unge mænd omkom – unge som jeg var vokset op sammen med som barn. Det var et chok i det lille lokale samfund. Jeg mener, der var folketingsvalg den dag, og min far var tilforordnet i forsamlingshuset, men da han hørte om ulykken, tog han straks til Bregnør, for han var jo formand for fiskeriforeningen.

Kan du huske stormfloden i 1945?

Ja, vandet oversvømmede diget mellem Lindø og Vierø, der i omkring et halvt år delvis var en ø, kun landfast med Fedsodde ved et ødelagt dige, indtil diget blev repareret, og vandet blev pumpet ud. Ved højvande løb vandet jo ind over markerne og ud igen ved lavvande. Det lignede næsten dengang, da Vierø jo rent faktisk var en ø, således som det ses af gamle kort og billeder.

Hvordan gik det til, at du kom til fiskerikontrollen?

Under krigen blev jeg som fjortenårig konfirmeret i Munkebo kirke om foråret. Jeg boede hjemme og hjalp til med fiskeriet resten af året og vinteren med. Næste forår kom jeg i gartnerlære hos Verner Nielsen i Dræby, selvom jorden ikke havde min store interesse, men da det var et ønske fra mine forældre, rettede jeg mig efter det. I gartneriet blev jeg aflønnet med 50 kr. om måneden + kost og logi, og jeg arbejdede hver dag også lørdag fra 6-18 samt hver anden søndag. Det var hårdt slid, og det meste foregik med håndkraft. Der fandtes endnu ikke gummihjul til bl.a. trillebøre.

Jeg var i det gartneri i et år og kom så til Albert Hansens gartneri på *Lindhøj* i Munkebo, og det var et rigtig godt arbejdssted. Senere fik jeg arbejde hos Dæhnfeldts gartneri i Åsum og var der i en årrække og tjente efter datidens forhold godt, men vi arbejdede også ud over normal arbejdstid, der var 9 timer daglig og på lørdage 5 timer.

Men min lyst var til vandet og fiskeriet. Den 11. januar 1950 blev jeg indkaldt til søværnet, og efter fremmødet på Holmen i København blev jeg sendt til Arresødal lejren ved Frederiksværk. Derfra om bord i marinefartøjet P3, der indgik i femte minestrygerflotille. Jeg var med til minestrygning overalt i de danske farvande. Det var ikke et job for tøsedrenge og ikke helt ufarligt så kort tid efter krigens afslutning. Jeg blev hjemsendt i efteråret 1950.

Jeg søgte så ansættelse hos fiskerikontrollen under Landbrugs- og Fiskeriministeriet. For at opnå ansættelse skulle jeg tage et fem måneders skoleophold på Esbjerg Fiskerihøjskole. Det afsluttedes i marts 1953, og derefter blev jeg ansat som aspirant til fiskeribetjent med tjeneste i fiskerikontrollfartøjet *Maagen*, som når det ikke var på togt i danske farvande, havde fast liggeplads ved Wilders Plads på Amager. Jeg var tjenstgørende i *Maagen* indtil 1. oktober 1955, og var den 1. april blevet fastansat under Fiskeriministeriet.

Derfra kom jeg til fiskerikontrolstationen i Kruså, hvor arbejdet fortrinsvis bestod i kvalitetskontrol ved ind- og udførsel af fisk og fiskevarer, og i 1975 kom jeg til fiskerikontrolstationen i Fredericia, der siden har været min base. I 1993 tildeltes jeg Hendes Majestæt Dronningens fortjenstmedalje i sølv for 40 år i Fiskeriministeriets tjeneste. Jeg fratrådte i 1997 og er bosiddende i Erritsø ved Fredericia. Hjemmet på Vierø blev med en vis vemod afhændet i 1988.

Du har foræret Lokalhistorisk Arkiv i Munkebo et maleri af slæbebåden Fremad?

Det er der en særlig grund til. En medarbejder ved Telegrafvæsenet i Odense, Niels Larsen, havde en lystbåd, som han sejlede med på Odense fjord. Om sommeren slog min far en pæl ved Kvisselen, og der lå Niels Larsens båd om sommeren. Som tak malede Niels Larsen et maleri af slæbebåden *Fremad*, og det forærede han min far.

Da Odense Fjord mange år senere skulle uddybes fra Lindø ud mod Gabet, gjorde jeg opmærksom på faren for ueksploderede miner. Jeg mente at have et vist kendskab dertil. Det forlød jo, at det var et ulige antal miner, der var fundet, og man mente, at flyene altid medførte et lige antal, og så kunne der måske være en mere.

Jeg følte en pligt til at fortælle om det og gik til Havnevæsenet i Odense, men de var ikke interesserede i at høre det, og det blev jeg lidt skuffet over. Jeg ville ellers have afleveret maleriet til et arkiv i Odense, men i stedet forærede jeg det til Lokalhistorisk Arkiv i Munkebo. Da det er malet ude fra Kvisselen og har Munkebo Bakke i baggrunden, hører det vel også hjemme dér.

Niels Johansen september 2002 med maleri af slæbebåden "Fremad"